

ВАТИКАН і УКРАЇНЦІ

Зі вступної статті «Україна в Римі Святого, 1950, Року», видрукуваної у «Віснику» української греко-католицької Церкви у Західній Європі, Париж, ч. 2(61), жовтень, 1950.

ПАРИЖ. — 1950.

УКРАЇНА В РИМІ СВЯТОГО, 1950, РОКУ

Так!, у вересні 1950 року, в Римі справді була Україна.

Здивований і не звиклий до таких речей на чужині, український прочанин бачив цю Україну в Українській Папській Колегії ім. св. Йосафата, де їх вітав о. Ректор Йосиф Заячківський, що належить до славного українського Чину Василіян; на вихованцях цієї Колегії, що носять на синіх рясах жовті пояси; в монастирі о.о. Василіян і в будинку Сестер Служебниць, що їх жорстокий ворог вигнав з рідної

Батьківщини; в друкарні Гроттаферратського монастиря, де українські монахи друкують різні богослужбові книги церковнослов'янською мовою і де вони видрукували великий українсько-італійський словник Є. Онацького; в прихильних словах Святішого Отця на адресу українських прочан; в сердечній промові Голови Центрального Комітету Святого Року, що, — о, нечувана річ! — цілував український національний прапор, який під час прощі маяв у Римі скрізь, навіть і в базиліці св. Петра; в «Оссерваторе Романо», в часописі, що його обережність і розважливість знані в дипломатичному світі, що його кожний рядок, кожна світлина з'являються тільки після всебічного зважування... Ніколи за часів довгої вже нашої еміграції ми ніде не мали такого враження, як тут, у Римі, що Україна таки існує.

Отже, нема нічого дивного, що в одного прочанина, — до речі, православного, — вихопилося: «От, якби наші українські провідники були розумніші, якби вони, мимо їх різних політичних поглядів, віруючі, ба навіть невіруючі, прибули сюди! Цим вони найкраще показали б, що коли треба говорити перед цілим світом від імени уярмленої і катованої України, тоді різні партійні розходження відходять на задній план, а виступає єдина національна суцільність — моноліт! Яка це була б велика річ для нашої української справи!»...

Між іншим, несвідомо цей прочанин висловив те, про що писав ще минулого року у «Віснику» (ч. 11-12 за 1949 рік), у статті «Цакс Хрісті», учасник Міжнародної прощі до Люрду, православний українець, журналіст, Ф. Крушинський: «Не

забуваймо, що культурні стосунки з іншими народами є основою політичних, а політичні — основою дипломатичних; вони здадуться нашому народові в слушний час. Майбутнього року, що його Голова Католицької Церкви оголосив Святим Роком, маніфестація «Христового Миру» відбудеться в Римі, куди з'їдуться, певно, не десятки, а сотні тисяч християн з усього світу. Гріх важкий упаде на нашу душу, якщо ми тієї нагоди не використаємо відповідно. Але той виступ повинен бути гідний нас і нашого народу, навіть рік підготовки не є забагато, не забудьмо про це»...

У всякому разі, як би там не було, цих наших українських провідників ми в Римі не бачили!

Вперше, здається, в цілій нашій історії, незважаючи на численні партійні й релі-

гійні різниці, всі вони виявили в цій справі подивугідну одностайність. Українські часописи також, якщо не числити католицьких, не приділили цій прощі того місця, на яке вона заслуговує своїм всеукраїнським значенням.

Чому?

Спробуємо відповісти на це питання увагами, як то кажуть, на холодний розум, залишаючи по боці журналістичну традицію, за якою кожна вступна стаття має бути насамперед бойовим і чуттєвим актом.

Це питання щільно пов'язане зі ставленням переважної частини українського громадянства не тільки до Української Католицької Церкви, а й до католицизму взагалі. Очевидячки, ми тут маємо на увазі, так звану, українську православну інтелігенцію, бо погляди пересічного право-

славного українця на католицтво де в чому відмінні, і не про них ми тут говоримемо. Ця українська інтелігенція (не тільки молодша, з-під Советів, а й старша) з різних причин, що їх ми тут розглядати не будемо, хоч як ця тема й цікава, є загалом безрелігійна і дивиться вона на Католицьку Церкву (в розмовах — просто Рим, або Ватикан) з суто політичних поглядів. Отже, спробуємо розглянути спокійно ті погляди, що їх ця інтелігенція висловлює в пресі, в бесідах, в розмові.

I. — Зазіхання на українців «чужого» Ватикану

«Все, що робить Ватикан, це — щоб узяти нас у шори», — можна почути не раз від людей, що, переважно, самі себе

поставили на сторожі української волі й добра.

Те, що Католицька Церква, вважаючи себе справжньою Христовою Церквою, завжди пам'ятає слова свого Небесного Засновника, Який сказав: «Та й інші вівці маю, що не з цієї кошари; і тих мушу привести: і вони почують голос Мій, і буде одне стадо й один Пастир» (Іван, 10, 16), і прагне до того, щоб привернути до себе, наприклад, нез'єдинених українців, що тисячу років тому відпали від неї. — це річ цілком ясна. Інакше вона не була б Христовою Церквою. Проте прагне вона до цього не примусом, не насильством, а любов'ю й миром. Щось ми не чули ані про папське НКВД, ані Гестапо, ані будь-яку іншу Службу Безпеки, що послуговуються тільки терором, коли хочуть примусити підвладних їм людей виконувати чу-

жу волю. Як відомо, навіть військову силу Ватикану взяв на глум «наймиролюбніший» державний муж нашої сучасності, генералісимус Сталін, коли на Тегранській нараді, під час недавньої війни, глузливо запитав президента ЗДА Рузвелта: «А скільки Папа може виставити дивізій?».

«Так то воно так, — відповідають наші діячі, — але не випадає нам іти під чуже панування».

На перший погляд, ця відповідь вражає своєю національною гідністю. Але тільки на перший погляд. Адже про цю самостійність говорять якраз люди, що все здебільша покладають надії на чужу допомогу, що шукали й шукають її дослівно в усіх державах: у Москві, у Варшаві, у Берліні, у Лондоні, у Вашінгтоні...

Ми не беремося засуджувати наших політиків, що задля вищого інтересу україн-

ської справи звертаються по таку допомогу до чужих. Але чому вони такі лагідні, як не сказати більше, коли справа йде про чужу світську допомогу, що її, річ ясна, ніхто за дурно не дає, наразі робляться незломними і на диво чеснотливими, коли цю допомогу хтось хоче дістати від Ватикану? Того Ватикану, що за це не буде вимагати ні української плодючої землі, ні нафти, ні економічних концесій, ані навіть розвідчої служби, що так цікавлять різні інші держави; того Ватикану, що його остаточна мета — небесне, а не земне царство.

Та чи не дике взагалі твердження, що Святіший Отець є чужий для нас, українців християн? З якого, власне, боку «чужий»? Як Голова Церкви, що має понад 300.000.000 вірних, також християн, які вважають Його не тільки своїм Архипа-

стирем, а й Христовим Намісником на землі? Але навіть якщо таке уособлення Наступника св. Петра наші православні брати вважають «незаконним» вивищенням, то, як то кажуть, у найгіршому разі, Папа Римський є для них, не більше й не менше, як один з небагатьох, хай рівнорядних, Патріархів, кому в такому разі належиться бодай та сама любов і пошана, як і іншим Патріархам!

А може, Він «чужий» нам кривно, бо походженням є італієць? Але, як усім відомо, поки що нема ні одного Патріарха українця. Між іншим, так можна легко добалакатися, що саме Московський Патріарх кривно нам «ближчий». Правда, деякі українські православні кола в Канаді обіцяють, що колись і ми матимемо свого власного, українського Патріарха. Але якщо таке вправді колись буде, може-

мо вже тепер, заздалегідь, висловити цьому бідоласі-мученикові наше сердечне співчуття в його важкій і невдячній діяльності. На превеликий жаль, бажаючи залишитися вірними давній козацькій традиції, ми не вміємо взагалі шанувати своїх провідників, серед них так само й церковних. Щоб не бути голословним, подамо тут бодай кілька прикладів:

Був у нас вчений, професор і доктор, Іван Огієнко, що мав загальне визнання й пошану, а відколи зробився Митрополитом Іларіоном став він «притчею во язицях», і кожний, навіть неук, має тепер право брати його на глум.

Ще зовсім недавно вірні Канадійської Української Греко-Православної Церкви «вибрали» собі Владіку Мстислава за Архиєпископа (отже, вівці самі собі вибирали чабана!), а за досить короткий час,

незадоволені з цього чабанування, ці самі вівці обкидали свого чабана болотом і примусили його покинути їх отару.

Але, може, така неприваблива картина лише за океаном? На жаль, ні! Тут, у Парижі, також можна спостерігати, як православні українці «шанують» свого, українського Владику. Не раз Архиєрейська Служба Божа починалася в цілком порожній церкві. Можна собі уявити, як болючо мусів переживати таке до себе ставлення, з боку своїх вірних, заслужений, похилого віку, Архипастир Української Автокефальної Православної Церкви, що ціле своє життя посвятив на службу рідній Україні й рідному народові. Цікаво, що зовсім інакше повелися українці православні, коли до Парижу завітав новообраний Царгородський Патріярх. Ось як писав про це журнал, що виходив у

Парижі («Громада», ч. 3-4, лютий, 1949, видавець інж. С. Созонтів):

«Можливість побачити Патріярха не є звичайною можливістю, і тому вже з 3 г. 30 хв. ранку у грецькій церкві було багатолюдно: греки, росіяни, українці склали переважну наявність присутніх. Рівно о 11-ій год. головні церковні двері відчинились, і повільно, спокійно, з почетом увійшов Вселенський Патріярх».

Отже, щоб лише глянути на чужого, не українського Архипастиря, американського громадянина, православні українці вже з ночі (7½ годин!) залюбки чекали на цікаву для них церемонію, а на Архипастирське Богослуження, що його править свій, український, Найвищий Єрарх і що починається о 10 год. ранку, українці, «ревні православні» і «великі патріоти» не вважають за потріб-

не прийти, вже коли не з релігійного, то бодай з національного чи морального обов'язку.

Хіба не є ці жалюгідні факти незаперечним свідощтвом, що всі оті, ніби патріотичні розмови про «своїх» Патріархів, це є ніщо інше, як свідома демагогія, спекуляція на патріотичному почутті легковірних українців, або, в кращому разі, щира засліпленість, породжувана ненавистю, що її прищепила нашим православним братам українцям Москва, та Москва, що цілі століття прагне стати для цілого світу III Римом.

Ні, це неправда, що Святіший Отець «чужий» для нас. Він не може бути «чужий» ні для українців, ні для будь-кого іншого, так само, як ніхто не є «чужий» для Нього, а геть усі: з'єдинені й нез'єдинені, християни й нехристияни, —

всі однаково любі Його батьківському серцю. Властиво кажучи, оця загальність Католицької Церкви є якраз тим, що найбільш дратує наших братів нез'єдинених, а декого навіть з українців католиків, що хотіли б, щоб Ватикан був суто «український», тобто, москво- або полоно-фобський. Навіть більше! Такий «український» Ватикан, може, навіть міг би бути милий серцю кожного нашого політика, якби тільки він, цей Ватикан, підтримував би політичну лінію того партійного середовища, що його цей політик очолює. Але жадати такого, це значить виявляти цілковите нерозуміння суті Католицької Церкви, яка не може бути ні «бандерівська», ні «мельниківська», ні «гетьманська», ні «багрянцівська»... і для якої нема ні москалів, ні поляків, ні українців, ні німців, ні французів... Єдино, на що мають право

українці, це на те, щоб Ватикан розглядав їх нарівні з іншими народами. Але чи цього нема?

II. — «Ватикан завжди був проти українців»...

«Ватикан завжди був проти нас. Він усе піддержував поляків. Нас, православних, люто переслідували уніяти».

Як бачимо, тут ми входимо в царину далекої історії, на яку в нас залюбки покликаються всі, хоч здебільшого цієї історії й не знають. Колись Драгоманов глузливо твердив: «*Rutheni sunt genus gentium quod de patria sua minime sapit*» («Русини, це такий нарід, що найменше знає про свою батьківщину»). Чимало років проминуло з часів Драгоманова, але ці слова його й досі зберігають свою вар-

тість, очевидно, коли шукати в історії глибоких причин — « *regum cognoscere causas* », — а не задовольнятися простими описами подій.

Бо як то Ватикан був завжди проти нас?

Чи за часів проголошення Берестейської Унії, коли він прийняв усі умови, що їх поставили наші єрархи?

Чи тоді, коли сперечався з польськими королями, захищаючи інтереси Української Церкви?

Чи тоді, коли, 23-го березня 1629 року, Папа Урбан VІІІ, покладаючи великі надії саме на українців, виголосив свої історичні слова: « *O, mei Rutheni, per vos ego Orientem convertendum spero* » (О, мої русини, через вас я сподіваюся на повернути Схід)?

Чи тоді, коли заборонив не тільки пере-

тягати, а й добровільно переходити з грецького обряду на латинський?

Чи тоді, коли він голосив на цілий світ про кривду й утиски, що їх зазнавала Українська Католицька Церква від царського уряду?

Чи тоді, коли він найповажніше з усіх можновладців досліджував українсько-галицьке питання після 1918 року?

Чи тоді, коли він, не довіряючи різним інформаторам, єдиний вислав свого делегата о. Дженокі в Галичину, щоб той на місці ознайомився з тодішніми галицькими обставинами?

Чи тоді, коли він, за сумнозвісної пацифікації 1930 року, перший ударив на сполох у цілому світі проти божевільної польської політики?

Чи тоді, нарешті, коли він, устами Кардинала Євгена Тіссерана, перший підніс

голос проти нелюдської поведінки західніх альянтів, що живосилом віддавали своєму більшовицькому союзникові, на муки й смерть, з-підсовєтських утікачів, і, опам'ятавши цих альянтів, врятував сотні тисяч українських скитальників?.. Ті українці, що не засліплені релігійно-політичною пристрастю, ніколи не забудуть цього добродійства Апостольської Столиці.

Річ ясна, що впродовж чотирьох віків, українська, та й узагалі східньо-європейська, політика римської курії не завжди була світлою (але чи можна тому дивуватися, коли країни, що куди ближче географічно до нас лежали, провадили щодо нас таку сліпу політику). Проте чи можна робити відповідальним Ватикан 1950 року за те, що діялося кілька віків тому? Адже безглуздям буде обвинувачувати сьогодні гетьманича Данила Скоропадського і

прихильників гетьманського руху за Переяславську Раду Великого Богдана, що її гіркі наслідки ми відчуваємо на власній шкурі. А хіба ми сьогодні видаємо болотом на гетьмана Дорошенка, стовідсоткового православного, що, за згодою українського патріота, православного Митрополита Тукальського, укладав договори про «взаємодопомогу» з «бусурманами», турецьким султаном і кримським ханом, хоч татари щорічно (аж до 1769 року) дослівно виточували кров українському народові. Таких прикладів з нашої давньої історії можна навести чимало. Та й наші вже сучасні політики, коли, як їм здавалося, того вимагали вищі інтереси, спокійно підписали Варшавський договір з Цілсудським, хоч з історії вони добре знали і про Вишневецького і про Чернецького, які напевно зробили нашому наро-

дові кривди куди більше, ніж папська ку-
рія...

Ніхто, наприклад, у Франції сьогодні не змішує сучасне політично-суспільне життя з жахом релігійних війн, коли католики й протестанти різали нещадно один одного. Той, хто хоче мати правдиву уяву про ті жахливі події, нехай прочитає дві нові французькі книжки, що саме тепер вийшли в світ: « Louis André. Louis XIV et l'Europe »; « Agnès de la Gorce. Camisards et Dragons du roi », де знайдемо надужиття королівських драгунів, заклики протестантів по допомогу до ворогів Франції, ненависть, взаємну різанину...

Бо люди є завжди люди і їм властиво помилятися. Вічна є лише Церква, як містичне Тіло Христове, її ж місія не залежить від тих чи інших служителів цієї Церкви. Знову таки, не треба забувати,

що ідея терпимости в церковних питаннях є ідея нова, кінця ХVІІІ віку, а раніше панував закон: «*Cujus regio ejus religio*» («Чия держава, того й релігія»). Чи пані Севіньє, ця шляхетна жінка й знаменита французька письменниця, сучасниця Люї ХІV, маючи на увазі скасований королем Нантський едикт (що гарантував терпимість протестантам), не писала захоплено: «Ніколи король не зробив і не зробить такої вікопомної речі». А маршал Люї ХІV, Вобан, цей захисник народніх прав і ліберал (у теперішньому значенні цього слова), вважав акт Люї ХІV «благочестивим, святим і справедливим». Не можна вимагати від людей ХVІІ століття, щоб вони думали й діяли, як люди нашої доби. Але сьогодні католики й протестанти живуть і працюють поруч, як живе й працює поруч католицький кюре і

протестантській пастор, і того, хто в наші дні закликав би до відновлення кривавих подій XVI-XVII віку, того, напевно, спільними силами вони посадовили б до божевільні. І тільки у нас відновлення часів Наливайка й Сагайдачного могло б у деяких «найпатріотичніших» колах вважатися національним досягненням...

Ці «скарги» проти папської політики в Україні тісно пов'язані з польською релігійною політикою, питанням досить складним, що його так мало знають у нас, особливо в колах, так званої, православної інтелігенції, вихованої на підручниках, де казьонне православ'я йде в супроводі наших легенд і байок.

Чи багато хто в нас знає, що ідея Унії була зовсім не «польська» ідея, а «руська», що її ініціаторами були «руські» єрархи?

Чи багато хто в нас знає, що, хоч польські королі (далеко не всі!) були прихильні до Унії, — не раз Провидіння вибирає задля здійснення великої мети людей, несвідомих наслідків своєї діяльності, — але в Польщі завжди існували поважні політичні кола, що задля вищих інтересів польської держави були проти Унії, не кажучи вже про польське духовенство, що все ставилося з підозрою й нехиттю до Унії, тієї Унії, що з неї вийшла єдина Українська Церква, тієї Унії, що врятувала Західню Україну від полонізації, тієї Унії, що дала найкращих українських патріотів, чи то священників, чи їх дітей, що записали свої імена золотими літерами в історію українського відродження...

Чи багато хто в нас знає, що ця сама Унія була у великій небезпеці в польській державі в роках 1632, 1649, 1655,

1665, коли польські королі і уряд відмовлялися від Унії, що її врятував тоді лише Святіший Отець.

Сьогодні, в світлі того, що сталося після ХVІІ віку, коли ми знаємо про ролі Української Католицької Церкви в нашому національному розвитку, можна лише добачати волю Божу в тому, що Унія не зникла й тоді, коли польські королі й Річ-посполита зрікалися її.

Чи багато хто в нас знає, що уніяти часто робили спроби погодитися з нез'єдиненими братами, спроби, що їх останні відкидали?

Чи багато хто в нас знає, — як вже нам згадувати про сумне минуле, — що уніяти також не раз зазнавали переслідувань від нез'єдинених: на Холмщині 1649-50 р.р., на Пинщині 1654-55 р.р., на Гуманщині 1768 р. тощо. Але сьогодні

ті сумні часи, коли одні українці від одних зазнавали кривди, а то й різали один одного, треба здати до архіву історії, бо ці часи належать вже минулому. А як ми свого часу писали, йдучи за думкою українського історика М. Костомарова, «Минуле не надається не тільки «на практичні м і ж н а р о д н і зносини, а навіть на зносини є д и н о г о народу українського, що ісповідує дві віри». (Про це дивись докладніше у «Віснику», ч. 8-9, за 1949 рік, в статті «Декрет і українці», в IV розділі: «Що має бути вирішним сьогодні для українців: давня історія чи сучасне життя?»).

III. — «Єзуїтські інтриги» Ватикану

«Але як можна вірити Ватиканові, коли там самі єзуїти, що тільки інтригами зай-

маються. От хоч би: з одного боку, ніби й любов до українців виявляє, а, з другого, вашу Церкву й далі називає не українською, а рутенською?».

Ну, щодо «єзуїтських інтриг», то наше громадянство, слідами російських романтиків, любить багато балакати, хоч з того балакання видно, що справжньої історії славного Чину Ісуса наші громадяни зовсім не знають. Багато в нас місця забрало б тут вияснення цієї історії, тому відкладемо це до іншого, принагідного разу. Свого часу, ми цього питання торкалися вже (див. «Шкідлива легенда», розділ III: «Злоба чи несвідомість», «Вісник» ч. 7-8 за 1948 р.). У всякому разі, радимо нашим переконаним і запеклим протиєзуїтам бути трохи обережнішими з лайкою, бо в противному разі їм треба буде зганити й такого світлого речника української незалежності, як

гетьмана Пилипа Орлика, що за часів своєї Солунської скитальщини найбільше приятелював з єзуїтами французами. До речі, чи багато хто в нас знає, що цей самий Орлик, кого справедливо вважають національним героєм, який так непохитно поборював московське панування на Україні, цей самий Орлик навернувся до Греко-Католицької Церкви, тобто був «уніятом»! Гадаємо, що через це Орлик не перестав бути великим українським патріотом?!

Так само й справа обвинувачення, що його кидають проти Ватикану, за вживання назви «рутенська» Церква. Тут більше, ніж де інде, треба згадати вищенаведені слова Драгоманова про рівень знання своєї історії в українців. Бо не було у XVI-XVIII віках «української» Католицької Церкви, а була «руська» Католицька Церква, з київським уніятським Митропо-

литом (цей митрополичий престол скасувала Росія лише 1805 року), і до цієї Церкви належали українці й білоруси. Річ ясна, що Ватиканська канцелярія, яка послуговується латинською мовою і яка краще знає нашу історію, ніж наші патріоти, у своїх офіційних актах, пишучи про цю Церкву, уживає історичної назви «ruthena»), тобто «руська». Але робиться це зовсім не для того, щоб зневажити наше національне ім'я, а щоб додержати історичної вірності. Культурні люди це дуже добре розуміють, і тому, наприклад, офіційний орган французьких католиків «La Documentation Catholique» (ч. 962, за 14 квітня 1946 р.), коли друкував у французькому перекладі Папську Енцикліку з нагоди 350-ліття з'єдинення нашої Церкви з Апостольським Престолом, подаючи в тексті за латинським оригіналом іс-

торичну назву нашої Церкви «ruthène»), додав вимовну примітку, що цю Церкву було б правильно називати Українською («L'Eglise ruthène serait appelée correctement Eglise ukrainienne »). А от, натомість, наші деякі письменники, редактори й журналісти, з великого «патріотизму», гвалтують цю історичну правду і просто фальшують стародавні тексти, щоб тільки уникнути страшної і зневажливої, як їм здається, назви: «Русь, руський». Але ж називати наші землі до XVIII віку сучасною назвою «Україна», це те саме, якби твердити, що Петро I вигублював наших предків козаків на примусових роботах коло будівництва «Ленінграду». Між іншим, не менш від нас горді й самолюбні французи зовсім не ображаються, коли їх Ватикан в офіційних документах, писаних латинською мовою, і тепер називає «галла-

ми», а їх славну на цілий світ країну — «Галлією», а не сучасною назвою «Франція».

IV. — «Треба всюди, добрі люди, приятеля мати»

Є, правда, в нас і далекоглядні політики, що готові робити концесію українцям католикам, мовляв, скрізь нам треба мати приятелів, отож і в Ватикані... Але славний наш байкар Руданський вже давно висміяв таких далекоглядних мужів наших в образі тієї баби, що ставила свічку і чортові, і св. Микиті. Ні, розумні політики мусять шукати приятелів не скрізь, а лише там, звідки можна чекати добра. Щось не зовсім ф'айно в нас вийшло з того, що деякі наші політики хотіли Гітлера мати за приятеля України...

V. — Ватикан «потребує» українців

Припертий до стінки, не знаючи, що відповісти на явну, дійсну прихильність Ватикану до українців, прихильність, що з неї міг би задовольнитися навіть двістівідсотковий, але чесний, український патріот, наш «інтелігент» розгублено твердить: «Так, це правда, Ватикан допомагає нам тепер, але це тому, що він нас потребує».

Треба визнати, що з усіх «глибокомудрих» міркувань щодо Католицької Церкви, це, мабуть, найдурніше.

Чому, властиво, Ватикан нас потребує? Що ми являємо собою на скитальщині? Що ми досі зробили взагалі корисного для Ватикану? А може, це тому він до нас так прихильно ставиться, бо мріє через нас колись навернути до себе, коли не цілий

Схід, то бодай цілу Україну? Але, з цього погляду, хіба не «цікавіше» йому повернути до себе величезну Росію? Та ж, виявляючи особливу прихильність українцям, він тим самим наражається на небезпеку відштовхнути від себе росіян!

Ні, таке закидати Ватиканові можуть тільки зовсім наївні, як не сказати більше, люди. Адже Ватикан, як відомо, посідає найкращу інформацію в світі (ох, ті «єзуїти!»), отже, йому дуже добре відомо, що робиться в нашому національному еміграційному середовищі; знає він, напевно, все й про нашу партійно-громадську гризню, і про церковний нелад, коли на еміграції існує стільки різних українських православних Церков, що навіть найсумлінніший фахівець не візьметься точно подати їх кількість. До того ж, у цій міжусобній конкурентній боротьбі

за «душі» українські православні церковні кола послуговуються далеко не церковними методами, і, замість заповідженої Христом зброї — любови, борються наклепами, очорнюваннями, доносами, а дехто навіть базарною лайкою. Щоб, знаючи все це, Ватикан прагнув би збільшити свою отару такими вівцями, ми дуже сумніваємося. Бо одна справа, виконуючи наказа Божественного Доброго Пастиря, шукати бодай одну заблуклу вівцю, а зовсім інша річ пускати до здорових овець вівцю хвору, що може заразити цілу отару. Саме тому, якби одного дня, якимсь чудом, усі українці на скитальщині зголосилися до об'єднання з Апостольським Престолом, нам здається, що він поставився б до цього об'єднання зі справедливим і самозрозумілим застереженням, або обережністю. Бо яка ж є гарантія, що після такого «чу-

да», не знайдуться знову духовні отамани, єпископи-махнівці, які, покуштувавши гіркої залізної дисципліни Католицької Церкви (а відомо, як ми, українці, любимо дисципліну!), захочуть знову на «волю», а щоб узасаднити своє відокремлення, тобто «усамостійнення», почнуть кидати в Апостольський Престол, у найкращому разі, болотом. Коли вони це роблять сьогодні, то їм, як православним, ніхто не дивується, а як це вони робитимуть, будучи вже ніби католицькими єрархами, то вийде з того лише публіка й сором.

Виходячи з цих міркувань, ми вважаємо за зовсім даремне, ба навіть некорисне, коли деякі українські католицькі часописи за океаном, пишучи про нелад в Українській Православній Церкві, закінчують свої статті закликком до православних братів, у дусі ярмаркових розхвалювачів

краму: «Вступіть до нас, у нас і краще і дешевше!».

Скажемо одверто, наша мрія, мрія українців католиків, щоб усі українці об'єдналися навколо Апостольського Престолу, бо, з власного досвіду, на підставі дотеперішньої історії нашої з'єдиненої Церкви, бачимо й віримо, що тільки тоді наш нарід являтиме собою незбориму силу. Але доки цього нема, ми, як українці, воліли б, щоб наші православні брати мали принаймні єдину українську православну Церкву, а не, з одного боку, православну Церкву в Україні, з «екзархом» Московського Патріярха на чолі, а, з другого боку, кілька різних, навіть ворогуючих, українських православних Церков закордоном, що зовсім не сприяє зміцненню нашого національного становища серед чужинців, бо наша сумнозвісна отаманщина,

гуляйпільство й зарозумілість імпонує тільки нам самим, а ніяк не культурному світові.

Коли ж, усе таки, знаючи про всі наші національні болячки й вади, Апостольський Престол виявляє особливу увагу до нас, то це він робить зовсім не завдяки нашим різним політичним провідникам і їх партіям, що, замість спільно боротися проти смертельного ворога — безбожного більшовизму, в нечуваний у культурному світі спосіб себе взаємно поборюють; не завдяки нам, скитальникам, що вільно чи невільно, але, рятуючи свою шкуру, повтікали з Рідного Краю, — а тільки завдяки нашим героям-мученикам: католицьким ерархам, священикам, вірним, що пішли на тортури, на заслання, не побоялись навіть смерті, а залишилися вірні своїй рідній Церкві й Апостольському Престолові.

Це вони, ті безстрашні герої, найбільше прислужилися в Римі Україні; це завдяки їм так сердечно прийняв Святіший Отець наших прочан, а зовсім не тому, що Він нас «потребує».

VI. — «Ми, галичани, бігме, теж добрі українці»

Мусимо визнати, що й католицька частина української інтелігенції теж завинила в тому, що такий нездоровий стан запанував в українському суспільстві. Також не знаючи як слід своєї історії (на жаль, закид Драгоманова стосується всіх українців!), українці католики, переважно мовчки, виходить, ніби згоджуючись, вислуховують усі напасті православних братів проти Католицької Церкви взагалі, а Української зокрема; коли ж і захищають,

то, не озброєні відомостями з правдивої історії, роблять це несміливо, або невміло, а іноді навіть зі шкодою для католицької справи.

Під тиском сильної і хитро веденої століттями православної пропаганди, яка від самого початку Унії безупинно твердить (всупереч історичній правді!) про польський характер цієї епохальної в житті українського народу релігійної події, українці католики (за якийсь час ними були лише українці з Галичини) мусіли постійно захищатися від несправедливих нападів, виправдуватися й доводити, що й вони є не согірші українці й патріоти, ніж їх брати з Великої України. Навіть більше, з часом, у наших вірних, галичан, виробилося якесь хворобливе почуття меншевартості, хоч йому, підкреслюємо, виходячи з історичних даних, не повинно бути міс-

ця. Адже, якщо взяти під увагу розмір території і кількість населення, то українці з Галичини внесли в загальну скарбницю українства таку щедрю пайку, що їм у великій українській родині зовсім нема чого почуватися «бідними свояками».

Це ж Галичина, і то Галичина греко-католицька, виявилася непохитним оборонцем церковнослов'янської мови проти сильного наступу мови польської, наступу, що дійшов аж до далекої православної Чернігівщини; це ж греко-католицька Галичина та її Церква зберегли свій рідний нарід від спольщення; це ж ця сама галицька греко-католицька Церква причинилася в ХІХ віці до національного відродження. Згадаємо тут хоч би «Товариство священників у Перемишлі» 1817 р., «Руську Трійцю» 1837 р. і «Головну Руську Раду» 1848 р. А згодом і світська Галичина розгортає

національну працю в культурній і в економічній галузях: «Народній Театр» 1864 року, «Просвіта» 1868 р., «Товариство ім. Шевченка» 1875 р., «Народна Торговля» 1883 р., «Дністер» 1892 р., а пізніше: «Кредитовий Союз», «Молочарський Союз», «Сільський Господар»...

Це ж ця сама наша Галичина видала першу українську газету «Зоря Галицка», а згодом і перший український щоденник «Діло», що його меценатом був греко-католицький священик о. Степан Качала;

це ж ця сама наша Галичина уможливила розвинути наукову працю великому українському вченому Михайлові Грушевському;

це ж ця сама наша Галичина створила 1914 року славних Січових Стрільців, а потім Українську Галицьку Армію, що бо-

ронила на широких степах Великої України також і її волю;

це ж ця сама наша Галичина дала своїх жертвенних дітей до геройської Української Повстанчої Армії, що не смертельною славою вкрила себе перед цілим свободним світом.

Отже, не оте «Пане Докторе», «Пане Редакторе», «Пане Директоре», не оте «прецінь», «я ся милю» і «цілую руді» (з чого так справедливо сміються наші брати з Великої України) було головним і характеристичним для цієї самої нашої Галичини, а велика жертвенна будівнича національна праця, не тільки «загумінкового», але й загальноукраїнського значення (чого ці ж наші брати або не знають, або несправедливо замовчують це).

Ні, нашим вірним, українцям з Гали-

чини (хоч їх і називають наддніпрянці зневажливо «турками»), зовсім нема чого червоніти ні за своїх предків, ні за своїх батьків, які віддано працювали, а коли треба, то й з честю вмирали, для добра своєї убогої Батьківщини; їм зовсім нема чого соромитися також і своєї рідної Католицької Церкви, яка у вирішальні часи завжди була на сторожі життєвих інтересів свого бідного й долею битого народу. І про це ніхто з нас ніколи не має права забувати!

Уникаймо гордощів, але й самопониження не треба!

VII. — Без московських окулярів

Справедливість примушує нас визнати, що останніми часами в ставленні нашої нез'єдиненої інтелігенції до Католицької

Церкви є деякий поступ. Не один вже український патріот, навіть вихований в давній Росії (*ceterum censeo* !), — це від неї йде все лихо, — починає розуміти, що саме зробила Українська Католицька Церква для української національної справи. Не один вже з наших нез'єдинених братів інтелігентів на скитальщині починає дивитися на Католицьку Церкву, скинувши, а дехто й геть закинувши, московські окуляри. Ми це бачили, хоч би під час нашої прощі до Риму, коли, на урочистій аудієнції у Святішого Отця, в базиліці св. Петра, на трибуні св. Лонгіна, прочани українці католики мали в своїх лавах і наших нез'єдинених братів, між якими були й такі видатні особи, як п. проф. д-р І. Борщак, п. інж. І. Сапіга, п. проф. д-р П. Шумовський...

І не було тоді (і не повинно бути ні-

коли!), коли справа йде про жити чи не жити українському народові вільним, самостійним життям, ніякої різниці між з'єдиненими й нез'єдиненими українцями. Одна спільна любов до єдиного правдивого Господа Бога й до нашої скривавленої, але невмирущої Батьківщини, взаємна любов між нами повинна завжди об'єднувати нас.

Симъ побѣдиши! — Цим переможеш!

Такі думки снувалися в нас під час прощі в Римі і викликали всі ті наші уваги, що їх ми вирішили висловити перед нашими читачами.

Тому, що частина наших читачів є православні українці, вважаємо за потрібне сказати їм окремо кілька слів.

Всі факти, що їх тут подано, сперті на найновіших історичних даних, а не на різних байках і легендах, якими цілі століття годувала Москва своїх підданих.

Ми не маємо наміру нічого агітувати за перехід «на унію», бо, як ми вже вище сказали, не віримо, щоб сьогодні могло б відбутися масове з'єдинення православних українців з Апостольським Престолом. Можливі, звичайно, поодинокі випадки, але тільки поодинокі. Бо для такого переходу, крім твердого переконання й віри, потрібно ще мати й сильну волю, щоб витримати всі оті насмішки й глузування, якими будуть «обдаровувати» такого на-верненця його колишні одновірці.

Ні, ми так багато не хочемо. Вистачить одного, щоб наші православні брати пізнали історичну правду й визбулися тієї ненависти до Української Католицької Церкви, що її прищепив у своїх політичних інтересах лютий ворог України — Москва.

А пізнавши цю правду, українець пра-

вославний почне принаймні поважати віру, що її ісповідують його брати, українці католики. І, може, тоді редактор українського «неконфесійного» журналу «Нові Дні», в Канаді, полемізуючи зі своїм супротивником, не буде легковажно послуговуватися дорогим для кожного католика іменем «пали римського».

Якщо це станеться, ми вважатимемо, що наша стаття своє завдання виконала.

